

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI 25
İlahiyat Serisi: 24

TEFSİR-2
Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ
Prof. Dr. Musa BİLGİZ

Proje Editörü: Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

Kapak ve Mizanpaj: TAVOOS

Baskı ve Cilt
ANKARA ÖZGÜR MATBAACILIK BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. TİC. A. Ş.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 46821)

2. Baskı: Ekim 2020 (1.100 adet)

ISBN: 978-605-80968-5-1

FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No:14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 – Fax: (0 312) 311 47 89 – E-mail: fcr@fcr.com.tr

© FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti. (Sertifika no: 13178)

Bu kitaptaki yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

B
BİLAY

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI
www.bilay.net info@bilay.net

PROF. DR. TALIP ÖZDEŞ
PROF. DR. MUSA BİLGİZ

Tefsir-2

İlahiyat

تفسیر

Talip Özdeş

1954 Sivas/Türkiye doğumlu Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ, ilk, orta ve lise eğitimini Sivas'ta tamamladıktan sonra üniversite eğitimine Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde devam etmiştir. 1978 yılında A. Ü. İlahiyat Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda meslek dersleri ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretmenleri olarak görev yapmıştır. Arapça ihtisasını Suudi Arabistan'daki Ummu'l-Kura (Umm al-Qura) Üniversitesi'nde yaptı. Dönüşte öğretmenlik görevine devam ederken ayrıca Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Tefsir bilim dalında mastır ve doktora yaptı. 1994'te Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde akademik hayatına başladı. 1998 yılında Yrd. Doçentliğe, 2000 yılında Doçentliğe, 2006 yılında Profesörlüğe atandı. Üniversitedeki çalışmalarının yanında Stratejik Düşünce Enstitüsü'ndeki çalışmalara katılmış, Türkiye, Ortadoğu ve İslam Dünyası masasında kendi alanı ile ilgili son derece önemli bilimsel ve akademik katkılar yapmıştır. Adı geçen enstitünün dergisinde ve web sitesinde birçok makaleleri yayımlanmıştır. Halen Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görevine devam eden Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ, evli ve iki çocuk babası olup, çok iyi derecede Arapça ve İngilizce bilmektedir. Yayımlanmış bilimsel kitapları yanında, ulusal ve uluslararası düzeyde tebliğ ve makaleleri vardır. *Maturidi'nin Tefsir Anlayışı*, *Kur'an ve Cinsiyet Ayrımcılığı*, *Kur'an ve Nesh Problemi*, *İslam'ın Evrenselliği* isimli kitapları yayımlanmış eserlerindedir.

Musa Bilgiz

1961 doğumlu olan yazar, ilk ve orta öğrenimini Erzurum'da tamamladı. 1985 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1986-1987 yılları arasında Balıkesir-Ayvalık Kız Meslek Lisesi'nde, 1987-1994 yılları arasında ise Erzurum Merkez 50. Yıl İlköğretim Okulu'nda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yaptı. 1989-1992 yılları arasında yüksek lisansını yaptı. 1992-1998 yılları arasında ise doktorasını tamamladı. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalında okutman olarak göreve başladı. 1999 yılında Tefsir Anabilim Dalı yardımcı doçent kadrosuna atandı. 2008 yılında doçent, 2013 yılı başında da profesör oldu.

Yayımlanmış çeşitli makalelerinin yanı sıra, *Ayetler ve Süreler Arası Münasebet (Said Havva Örneği)*, Araştırma Yay., Ankara, 2006; *Türk-İslam Bilgini Musa Carullah Bigiyef'in, Büyük Mevzularda Ufak Fikirler* adlı eserinin notlar ilavesiyle Osmanlıca'dan sadeleştirilmesi, Kitabiyat Yay., Ank., 2002; *Kur'an'da Bilgi-Kavramsal Çerçeve ve Bilgi Türleri*, İnsan Yay., İst., 2003; *Hayırlı Çocuk Yetiştirmenin Temel İlkeleri*, Beyan Yay., İst., 2006; *Çocuk Eğitiminde Sevgi*, Beyan Yay., İst., 2006; *Peygamberimizin Çocuk Sevgisi*, Beyan Yay., İst., 2006; *Kur'an Açısından Vicdan ve Değeri*, Beyan Yay., İst., 2007; *Kur'an'da İnsanlık Onuru*, Fecr Yayınları, Ankara 2013, *Hayat Rehberi Kur'an*, Gece Akademi Yayınları, Ankara 2019 adlı basılı eserleri mevcuttur.

Halen Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalı'nda görev yapmakta olup, evli ve dört çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ	9
---------------------	----------

I. BÖLÜM: SOSYOLOJİK TEFSİR

MUHAMMED ABDUH'UN HAYATI VE TEFSİRİ	13
--	-----------

1. Sosyolojik Tefsirin Mahiyeti	15
2. Muhammed Abduh ve Tefsiri	16
2.1. Muhammed Abduh'un Hayatı	16
2.2. Abduh'un Amaçları, Görüşleri, İlmî Kişiliği ve Eserleri	18
2.3. Muhammed Abduh'un Tefsire Yaklaşımı ve Yöntemi	24
3. <i>Menâr</i> Tefsirinden Örnekler	30
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler	37

II. BÖLÜM: SOSYOLOJİK TEFSİR

AHMED MUSTAFA EL-MERÂĞÎ'NİN HAYATI VE TEFSİRİ	39
--	-----------

1. Ahmed Mustafa el-Merâğî'nin Hayatı ve Eserleri	41
1.1. Ahmed Mustafa el-Merâğî'nin Hayatı	41
1.2. Eserleri	42
2. <i>Tefsîrü'l-Merâğî</i>	42
3. Örnek Metin	44
4. Örnek Metnin Tahlili	47
5. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler	49

III. BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TEFSİR

MUHAMMED TAHİR İBN AŞUR'UN HAYATI VE TEFSİRİ	51
---	-----------

1. İbn Âşûr'un Hayatı ve Eserleri	53
1.1. İbn Âşûr'un Hayatı (1879-1973)	53
1.2. Eserleri	55
2. <i>et-Tahrîr ve't-Tenvîr</i> Tefsiri	56
3. Örnek Metin	57
4. Örnek Metnin Tahlili	61
5. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler	62

IV. BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TEFSİR

MUHAMMED ALİ ES-SABÛNÎ VE SAFVETU'T-TEFÂSİR'İ -----	65
1. Muhammed Ali es-Sabûnî'nin Hayatı ve Eserleri-----	67
1.1. Muhammed Ali es-Sabûnî'nin Hayatı-----	67
1.2. Eserleri -----	68
2. <i>Safvetü't-Tefâsir</i> ve Metodu -----	68
3. Örnek Metin -----	70
4. Örnek Metnin Tahlili -----	73
5. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	74

V. BÖLÜM: FIKHÎ TEFSİR

İMAM ŞÂFİÎ ÖRNEĞİ -----	77
1. Fıkhi Tefsirin Mahiyeti, Öne Çıkan Temsilcileri ve Eserleri -----	79
1.1. Fıkhi Tefsirin Mahiyeti -----	79
1.2. Fıkhi Tefsirin Öne Çıkan Temsilcileri ve Eserleri-----	81
2. Fıkhi Tefsir Örnekleri: İmam Şâfiî-----	82
2.1. İmam Şâfiî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği-----	82
2.2. İmam Şâfiî'nin <i>Ahkâmu'l-Kur'ân</i> 'ı-----	84
2.3. İmam Şâfiî'nin Umum ve Husus Hakkındaki Görüşleri -----	85
2.4. İmam Şâfiî'ye Göre Hz. Peygamber'e Tabi Olmanın ve Sünnetin Önemi -	88
2.5. İmam Şâfiî'nin Nesh Konusuna Yaklaşımı -----	91
2.6. İmam Şâfiî'nin Teyemmüm Ayetini Tefsiri -----	93
2.7. İmam Şâfiî'nin Bakara Suresinin 238. Ayetini Tefsiri -----	95
3. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	98

VI. BÖLÜM: FIKHÎ TEFSİR

TAHAVİ ÖRNEĞİ -----	101
1. Tahavî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği-----	103
1.1. Tahavî'nin Hayatı -----	103
1.2. Tahavî'nin İlmî Kişiliği ve Eserleri-----	104
2. Tahavî'nin <i>Ahkâmu'l-Kur'ân</i> Adlı Tefsiri -----	105
2.1. <i>Ahkâmu'l-Kur'ân</i> 'ın Sistemi ve Özellikleri-----	105
2.2. Tahavî'nin Tefsir Yöntemi ve Üslubu-----	106
3. Tahavî'nin Ahkâm Ayetlerine Getirdiği Tefsir Örnekleri -----	108
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	118

VII. BÖLÜM: FIKHÎ TEFSİR

CESSÂS ÖRNEĞİ -----	121
1. Cessâs'ın Hayatı ve İlmî Kişiliği-----	123
1.1. Cessâs'ın Hayatı -----	123
1.2. Cessâs'ın İlmî Kişiliği-----	124
2. Cessâs'ın <i>Ahkâmu'l-Kur'an</i> Adlı Tefsiri-----	125
2.1. <i>Ahkâmu'l-Kur'an</i> 'ın Sistemi ve Özellikleri-----	125
2.2. Cessâs'ın Tefsir Yöntemi ve Üslubu-----	126
3. Cessâs'ın Bazı Ahkâm Ayetlerine Getirdiği Te'viller-----	127
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	137

VIII. BÖLÜM: FIKHÎ TEFSİR

EBÛ BEKR İBNU'L-ARABÎ ÖRNEĞİ -----	139
1. Ebû Bekr İbnu'l-Arabî'nin Hayatı ve İlmî Kişiliği -----	141
1.1. Ebû Bekr İbnu'l-Arabî'nin Hayatı -----	141
1.2. Ebû Bekr İbnu'l-Arabî'nin in İlmî Kişiliği ve Eserleri -----	143
2. Ebû Bekr İbnu'l-Arabî'nin <i>Ahkâmu'l-Kur'an</i> 'ı -----	144
2.1. <i>Ahkâmu'l-Kur'an</i> 'ın Sistemi ve Özellikleri -----	144
2.2. İbnu'l-Arabî'nin Tefsir Yöntemi ve Üslubu -----	145
3. İbnu'l-Arabî'nin Ahkâm Tefsirinden Örnekler-----	147
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	156

IX. BÖLÜM: TASAVVUFÎ TEFSİR

SÜLEMÎ ÖRNEĞİ -----	159
1. Tasavvufî Tefsirin Mahiyeti, Tarihi Gelişimi, Öne Çıkan Temsilcileri ve Eserleri -----	161
1.1. Tasavvufî Tefsirin Mahiyeti ve Tarihi Gelişimi -----	161
1.2. Tasavvufî Tefsirin Öne Çıkan Temsilcileri ve Eserleri -----	162
2. Tasavvufî Tefsir Örnekleri: Sülemî ve Tefsiri -----	163
2.1. Sülemî'nin Hayatı ve İlmî/Tasavvufî Kişiliği-----	163
2.2. Sülemî'nin Eserleri -----	165
2.3. Sülemî'nin Tefsiri, Üslûp ve Yöntemi -----	166
3. Sülemî Tefsirinden Örnekler-----	169
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	178

X. BÖLÜM: TASAVVUFİ TEFSİR

KUŞEYRİ ÖRNEĞİ -----	181
1. Kuşeyri'nin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri -----	183
1.1. Kuşeyri'nin Hayatı -----	183
1.2. Kuşeyri'nin İlmî Kişiliği ve Eserleri -----	184
2. Kuşeyri'nin Tefsiri -----	185
2.1. Kuşeyri'nin Tefsiri ve Tefsirinin Özellikleri -----	185
2.2. Kuşeyri'nin Tefsir Yöntemi -----	186
3. Kuşeyri'nin Tefsirinden Örnekler-----	186
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	192

XI. BÖLÜM: MEZHEBİ TEFSİR

ŞİA TEFSİRİ VE TABERSİ ÖRNEĞİ -----	195
1. Mezhebi Tefsir Nedir? -----	197
2. Şia Tefsiri -----	198
2.1. Şia ve Şii Tefsirin Mahiyeti -----	198
2.2. Öne Çıkan Temsilcileri ve Eserleri -----	202
3. Şii Tefsir Örnekleri: Ebû Ali el-Fadl b. el-Hasen et-Tabersî ve Tefsiri-----	202
3.1. Tabersî'nin Hayatı, İlmî Kişiliği ve Eserleri -----	202
3.2. <i>Mecme'u'l-Beyân</i> -----	203
3.3. <i>Mecme'u'l-Beyân</i> 'dan Örnekler -----	206
4. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	217

XII. BÖLÜM: MEZHEBİ TEFSİR

KADI ABDULCEBBAR ÖRNEĞİ -----	219
1. Kadı Abulcebbar'ın Hayatı ve Eserleri -----	221
1.1. Kadı Abulcebbar'ın Hayatı -----	221
1.2. Eserleri -----	222
2. <i>Tenzihü'l-Kur'ân Ani'l-Metâin</i> -----	223
3. Örnek Metin -----	224
4. Örnek Metnin Tahlili -----	227
5. Tefsiri Yapılan Konularla İlgili Bazı Ayetler -----	229

KAYNAKÇA -----	231
-----------------------	------------

DİZİN -----	239
--------------------	------------

Kur'an-ı Kerim, her şeyin yaratıcısı, yerin ve göklerin ilahı, isim ve sıfatlarında ortağı olmayan, âlemlerin Rabbi Allah tarafından peygamberler aracılığı ile insanlığı hidayete ulaştırmak için gönderilen vahiylerin son halkasıdır. O, Peygamberimiz Hz. Muhammed'e insanlığa tebliğ etmesi için vahyedilmiş son kitaptır. Hidayet rehberi Kur'an-ı Kerim'in indirilişinin asıl gayesi, insanı yükseltmek, onu doğru yola sevk etmek, maddî ve manevî yönlerden hayatını ıslah ederek sırat-ı müstakîm (dosdoğru yol) üzerine oturtmak, onu dünya ve ahiret mutluluğuna ulaştırmaktır. Allah, Kur'an'da insanı zulmetten nura sevk edecek prensipleri koymuş, yapılan kötü işlerin sonuçları konusunda onu uyarmış, yeniden dirilişle başlayacak ebedî âlemde amellerinin karşılığı olacak hayatı cennet ve cehennem sahneleriyle en güzel şekilde ona anlatmıştır. Bütün bu anlatımlar, insanoğlunun evrenin ve kendi varlığının anlam ve gayesini idrak edebilmesi, Allah'la, evrenle, hemcinsleri ve çevresiyle ilişkilerini denge içerisinde yerine oturabilmesi konusunda ona yol göstermek içindir.

Kur'an-ı Kerim hasta ruhları, bireysel ve sosyal ahlaktaki kokuşmuşluğu tedavi etmiştir. Şirkin, bağınazlığın, fanatizmin, cehaletin, ayrımcılık ve zulmün egemen olduğu cahiliye toplumunu tevhid, barış, kardeşlik, dayanışma, ahlak ve adalet toplumuna dönüştürmüştür. Allah, Kur'an'da temel prensip ve ilkeleri ortaya koyarak insanoğluna doğru ve temiz bir hayat yolunu çizmiştir. Bu bireysel ve sosyal dönüşümün gerçekleştirilmesi için, âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber'inden Kur'an'ı insanlara tebliğ edip beyan etmesini istemiştir. Yirmi üç yıllık süre içerisinde tedricen indirilen Kur'an'ın muhatap aldığı insan ve toplum tarafından anlaşılmaya, iman edilip yaşanmaya konu olması, onun Müslümanlar için bir iman objesi olmasının yanında bilgi objesi olduğunun da kabulünü gerektirir.

Kur'an Arapça olmasına rağmen onun nazmının/dizaynının Allah'a ait olması, onu mahiyeti itibarıyla beşer üstü bir konuma yerleştirir. Kur'an'da manaları kolayca anlaşılacak ayetler olduğu gibi; anlaşılması zor, kapalı görünen, harici bir delile ihtiyaç gösteren ayetler de vardır. Arapça olarak indirilen Kur'an, dil ve üslûp olarak Arap dilinin özelliklerini içermektedir. Arapça'daki isimler, zarflar, ism-i işaretler, ism-i mevsuller, sıfatlar cinsiyet (erkekli-dişili) karakterli bir yapıya haiz oldukları için, bu özellikler aynen Kur'an'ın diline de intikal etmiştir.

Kur'an, dil ve üslûp yönlerinden cahiliye dönemi Arap toplumunun kullanım ve üslûbundan önemli farklılıklar gösterir. Cahiliye Arap döneminde kullanılan birçok kelime, Kur'an'ın anlam örgüsüne girdiğinde, kök anlamlarından koparılmaksızın yeni anlamlar yüklenmiş, yeni boyutlar kazanmıştır. Kur'an'da açık anlatımlar olduğu gibi müphem anlatımlar da vardır. Anlatımda hakikat yanında mecaz da kullanılmış, muhkem âyetlerin yanında Allah'ın isim ve sıfatları, ahiret sahneleri gibi birtakım gaybî (müteal/metafizik) konuların anlatımında müteşâbih anlatımlar da devreye girmiştir. Yine Kur'an'da bir kelime birden çok anlama gelebildiği gibi, farklı olmakla beraber aynı anlama kullanılan kelime ve kavramlar da vardır. Ayrıca bir varlığın veya olayın değişik yönlerine işaret eden, aynı konuda birbirinden farklı kelimeler ve anlatım üslûplarıyla gelen müşkil ayetler de vardır. Örneğin insanın yaratılışına işaret edilirken, yaratılışın safhalarına uygun olarak insanın bir bitki gibi, sudan, topraktan, balçıktan, cıvık çamurdan, nutfeden ve alâktan yaratıldığına işaret edilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de İnzâr ve tebşîr, va'd ve va'id gibi hususlar bazen açık, bazen kapalı, bazen veciz, bazen de emsallerle anlatılmış, genel olarak her müjdenin arkasından bir tehdit ve her tehdidin arkasından bir müjde gelmiştir. Ayrıca tederîci bir şekilde indirilen ayetlerin önemli bir kısmı, belirli olgular ve olaylar üzerine onlarla bağlantılı olarak indirilmiştir. Dolayısı ile ayetlere sadece Arapça bilgisinden hareketle yüzeysel ve lafızcı yaklaşım yapmak, ayetten kastedilen ilahi muradı anlamamanın önünde bir engel oluşturabilir. Ayetleri doğru anlamak, kelime ve kavramlardaki anlam değişmelerini bilmenin yanında; onların indirilmesine neden olan durumları, ayetlerin olgular ve olaylarla olan bağlamlarını ve hitap çevresini bilmeyi de gerektirir.

Kur'an-ı Kerim, insanlık tarihinde daha önce ilâhî vahiy olarak gönderilen kutsal kitapların asıllarını da tasdik eden Allah'tan insana ulaşan evrensel bir mesaj ve hidayet kaynağı olarak, günümüzün değişen şartları içerisinde ortaya çıkan yeni durumlar ve küresel olaylar karşısında hep insanlığın gündeminde olmaya devam edecektir. Kur'an, geçmişte olduğu gibi günümüzde de Allah'ı, evreni, insanı, toplumu ve tarihi idrak etme; inancı, düşünceyi, duyguları ve eylemi sağlam temeller üzerine oturtma, insanın aslî sorularına cevap vererek problemlerini çözmeye noktasında anlamaya, yol göstermeye ve yorumlamaya konudur. Kur'an'da Allah'ın ayetlerden neyi murat ettiğini doğru anlayıp açıklamayı konu edinen Tefsir bilimini bu anlatılanların ışığında değerlendirmek tefsir derslerini daha anlamlı ve önemli hale getirecektir.

Tefsir-1 (bazı fakültelerde Tefsir 1-2) dersinin konusunu klasik (rivayet-dirayet) tefsirler oluştururken; Tefsir-2 (bazı fakültelerde Tefsir 3-4) dersinin konusunu da başlıca sosyolojik, çağdaş, meslekî ve mezhebî tefsirler oluşturmaktadır. Konular seçilirken, onların sadece Tefsir Tarihi derslerinin kronolojik sırasıyla ve konularıyla değil, aynı zamanda Tefsir Usûlü derslerinin konularıyla da bağlantılı olması gözetilmiştir. Bu noktadan hareketle Tefsir-2 kitabı hazırlanırken, Tefsir-1 kitabındaki konular dikkate alınarak önce sosyolojik ve çağdaş tefsir konusuna girilmiştir. Bu bağlamda Muhammed Abduh ve *Menâr* tefsiri, Mustafa el-Merâğî, Tahir b. Aşûr, Muhammed Ali es-Sâbûnî gibi müfessirler ve eserleri hakkında bilgi verilmiş, eserlerinden alınan örnek tefsir metinleri üzerinden Kur'an'a ve tefsir konularına yaklaşım ve yöntemleri ana çizgileriyle gösterilmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise meslekî ve mezhebî tefsirlere girilmiştir. Meslekî tefsirler kategorisinde başlıca fikhî ve tasavvufî tefsirlerin mahiyetlerine dair genel bilgiler verildikten sonra bu alanlarda İmam Şâfiî, Tahavî, Cessâs, İbn Arabî, Sülemî, Kuşeyri gibi öne çıkan müfessirler ve eserleri hakkında bilgiler verilmiş, eserlerinden alınan bazı tefsir metinleri örnek metinler olarak sunulmuştur. Mezhebî tefsirde ise başlıca Şîa ve Mu'tezile tefsirleri üzerinde durulmuş, örnek olarak Tabersî ve Kadî Abdulcebbar konu edilmiştir. İktibas edilen örnek metinler uzun gözükebilir, ancak konuları işleyecek ders hocalarının, ellerindeki müfredata ve ders takvimine uygun olarak söz konusu bu örnek metinlerden seçme yapmaları da

mümkündür. Ayrıca her ünitenin sonunda konuyla doğrudan veya dolaylı bağlantısı olan bazı ayetler mealleriyle beraber verilerek öğrencilerin bu ayetlerin anlamları, ihtiva ettikleri hükümler ve hedefleri üzerinde düşünüp araştırma yapmaları teşvik edilmek istenmiştir. Yine kaynaklara ek olarak işlenen konularla bağlantılı müracaat edilip okunması tavsiye edilen bir takım kitaplara da işaret edilmiştir.

Sevgili öğrenciler,

Kitapta işlenen konuları ve sunulan örnekleri daha iyi anlayabilmeniz için Türkçe tefsirlerden de istifade etmeniz gerekmektedir. Özellikle Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili*, Seyyid Kutub'un *Fi Zilâli'l-Kur'an*, Mevdudî'nin *Tefhîmu'l-Kur'an*, Süleyman Ateş'in *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* ve Diyanet yayınlarının *Kur'an Yolu* adlı tefsirlerden de istifade ederek derslere önceden hazırlıklı gelmenizi öneririz.

Şimdiden başlayarak hayat boyu sürecek olan, Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yaşama çabanız, çok yüce ve mukaddes bir görevdir. Bu gayretleriniz, sadece fakültede okuduğunuz birkaç süre ve ayetin anlam ve muhtevasını öğrenmekle sınırlı kalırsa, hiç kuşkusuz istenen başarıya ulaşılmış, sorumluluklar yerine getirilmiş olmaz. Unutulmaması gereken husus, güvenilir meal ve tefsirlerden bir kaçını baştan sona kadar tekrar tekrar okuma, anlama, araştırma ve yaşama azmi içinde olmanızdır. Bizler, sizlerde oluşturacağımız bu bilinç oranında mutlu olacağız.

Kendinize, ailenize, milletinize ve Allah'a karşı sorumluluğunuzu idrak ederek yapacağınız çalışmalarda başarılar dileriz.

Gayret sizden ve bizden, muvaffakiyyet ise Allah Teâlâ'dandır.

Bu çalışmanın organizasyonunda ve yapılmasında başlangıçtan beri yapıcı fikir ve görüşleriyle bizi yönlendiren, teşvik eden, çalışmanın safhalarını dikkatle takip eden muhterem Hocamız Prof. Dr. Celal KIRCA'ya, yine bu çalışmanın basımını ve yayımlanmasını üstlenen Bilimsel Araştırma Yayınları'na, emeği geçen herkese, destek veren meslektaşlarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Prof. Dr. Talip ÖZDEŞ- Prof. Dr. Musa BİLGİZ